

ÖMER SEYFETTİN'İN “HÜSNÜ FERİDUN” İMZASI İLE YAYIMLADIĞI VE KÜLLİYATINA GİRMEMİŞ ÜÇ METİN

Bu makale, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan *Musavver Terakki (Atıncı Sene) İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler* adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Öz: Yayınlandıkları dönemin sosyal, siyasal ve kültürel yapısını geçmişten günümüze aktaran süreli yayınlar, edebiyata hevesli gençlerin ilk edebî faaliyetlerine kapısını açarken aynı zamanda tecrübelerinden faydalanacağı usta kalemlerle de birlikte çalışma fırsatı sunmaktadır. 1897-1908 yılları arasında Türk basın hayatında faaliyetlerde bulunan birçok ismin ilk yahut olgunlaşma eserlerini bünyesinde barındıran *Musavver Terakki*, tam da bu minvalde bir dergidir. Kısacık bir ömre dolu dolu bir yazın hayatı sığdıran Ömer Seyfettin'in gençlik yıllarında kaleme aldığı bazı metinlerin *Musavver Terakki*'nin sayfalarında saklı kaldığı yapılan çalışmalarda görülmüştür. Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in Hüsnü Feridun imzasıyla yayımlandığı ve daha önce literatüre girmemiş olan ilk gençlik metinlerinden üç tanesi, ona ait olduğuna dair deliller sunularak tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Hüsnü Feridun, *Musavver Terakki*, Müstear İsim, Süreli Yayın.

Three Texts Published by Omer Seyfettin with the Pseudonym of “Husnu Feridun” and Not Included in His Corpus

Abstract: Periodicals which convey the social, political and cultural structure of their period from the past to the present not only open the door to the first literary activities of young people who are keen on literature, but they are also offering the opportunity to work with master writers whose experiences they can benefit from. *Musavver Terakki*, which includes the first or maturation works of many names who were active in the Turkish press between 1897 and 1908, is a journal of exactly this kind. It has been seen in the studies that some of the texts that Omer Seyfettin wrote in his youth, who fit a full literary life in his short life, remained hidden in the pages of *Musavver Terakki*. In this study, three of the first youth texts published by Omer Seyfettin under the signature of Hüsnü Feridun, which have not been included in the literature before, are introduced by presenting evidence showing that these texts belong to him.

Keywords: Omer Seyfettin, Husnu Feridun, *Musavver Terakki*, Pseudonym, Periodical Publication..

TÜRK LÜK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI
JOURNAL OF TURKOLOGY RESEARCH
51. SAYI / VOLUME
2022-BAHAR / SPRING

Sorumlu Yazar Corresponding Author

Yakup AVCU

avcuyakup1@gmail.com

ORCID: 0000-0002-8074-6317

Gönderim Tarihi
Received
30.11.2021

Kabul Tarihi
Accepted
06.05.2022

Atıf
Citation
Avcu, Yakup. “Ömer Seyfettin'in ‘Hüsnü Feridun’ İmzası ile Yayımlandığı ve Külliyyatına Girmemiş Üç Metin.” *Türklük Bilimi Araştırmaları*, no. 51, 2022, ss. 11-23.

ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Giriş

Bir milletin geçmişiyle günümüz arasındaki sosyal, siyasal ve kültürel yapısını sayfalarında saklayan ve deyim yerindeyse yeni çalışmalar sırasında araştırmacıya özeline açan süreli yayınlar, içlerinde yürütülen edebiyat hayatıyla bir taraftan milletlerin edebiyatlarına yön veren usta kalemlerin aynı ortamda faaliyet göstermesine olanak sağlarken diğer taraftan toy bir edebiyat meraklısı gencin bu alanda kendisine üstat seçtiği isimlerle birlikte çalışma fırsatı sunarak ilk ürünlerine kapısını açmıştır. Bu minvalde *Musavver Terakki*, Ömer Seyfettin'in gençlik yıllarına ait ilk edebî ürünlerinden birkaçını barındırması ile önem arz etmektedir.

Çalışmanın konusunu ihtiva eden ve Ömer Seyfettin'e aidiyeti düşünülen “Hüsnu Feridun” imzasıyla yazılmış üç metne, Prof. Dr. Ahmet Bozdoğan danışmanlığında hazırlanan *Musavver Terakki (6. Sene) İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler* başlıklı yüksek lisans tezinin yazımı sırasında rastlanmıştır. Klişesinde verilen bilgiye göre edebî ve fennî bir dergi olan *Musavver Terakki*, 1897-1908 yılları arasında toplamda 11 sene Türk basın hayatında faaliyet göstermiştir. Derginin imtiyaz sahibi Kırkor Faik, çalışılan 6. senesi içerisinde sermuharrir ise İskeçeli Mehmet Sıtkı'dır. Aka Gündüz, Avanzade Mehmet Süleyman, Mahmut Sadık, Namık Ekrem, Yaşar Nezihe (Bükülmez) gibi Türk edebiyatında yer edinmiş isimlerin bu dergi içerisinde faaliyet göstermeleri, dergi ve yazar kadrosu için önemlidir.¹

Yukarıda değinildiği üzere *Musavver Terakki* dergisi içerisinde faaliyet gösteren bir diğer önemli isim ise Ömer Seyfettin'dir. Derginin 5. senesi içerisinde “Cambazın Aşkı” ve “Kır Sineği” adlı iki metnini yayımlayan Ömer Seyfettin², 6. senede de yine yazın faaliyetlerine devam etmiştir. Bu metinler, hem Ömer Seyfettin'in ilk gençlik yazıları olması hem de külliyyatının eksiklerinin giderilmesine katkıda bulunması hasebiyle mühimdir.

Ömer Seyfettin, *Musavver Terakki*'nin 6. senesi içerisinde üç farklı metin yayımlamıştır. Bahsi geçen metinlerin ikisi makale, diğeri ise mensur şiirdir. Üç metin de “Hüsnu Feridun” imzasıyla dergide yer almaktadır. Gerek

---

¹ *Musavver Terakki* ile ilgili hazırlanmış tezler için bk. (Akça; Ataman; Avcu; Tuna, *Musavver Terakki*).

² *Musavver Terakki*'nin 5. senesi içerisinde, Ömer Seyfettin'in “Cambazın Aşkı” ve “Kır Sineği” adlı iki metni yayımlanmıştır. Bu metinlerden “Kır Sineği”, daha önce farklı süreli yayınlarda da yayımlanmış olup tespit edilerek Ömer Seyfettin külliyyatına girmiştir, ancak “Cambazın Aşkı”, hem ilk hikâyelerinden olması hem de yazıldığı günden itibaren bulunamamış olmasıyla önemli bir eksiklik. *Musavver Terakki*'nin 5. senesi üzerine yüksek lisans tez yazımı sırasında Serkan Tuna'nın dikkatiyle bu metin, iki sayfası eksik olarak Türk edebiyatına kazandırılmıştır. Makalenin tamamı için bk. (Tuna “Cambazın Aşkı”). Türk edebiyatına kazandırılan bu metnin eksik iki sayfası ise Nâzım Hikmet Polat tarafından yayımlanarak Ömer Seyfettin külliyyatına önemli bir metin daha eksiksiz olarak kazandırılmıştır. Makalenin tamamı için bk. (Polat 26-33).

metinlerin müstear isimle kaleme alınması gerekse de daha önce “Hüsnü Feridun” imzasıyla yayımlanmış bir manzume veya mensuresine rastlanmamış olması, bu metinlerin Ömer Seyfettin’e ait olduğu bilgisine ulaşılmamasında işleri zorlaştırmıştır. Hüsnü Feridun imzasıyla ilgili ilk şüpheleri Nâzım Hikmet Polat ortaya koymuştur (29). Bilindiği üzere Ömer Seyfettin’in kaleminden çıkan metinlerin üçte ikisinden fazlası müstear isimlerdir (Polat, *Ömer Seyfettin* 22).

Birçok sanatkârımız gibi Ömer Seyfettin de neşrettiği ilk yazılarında, bunlara kıymet biçemediğinden, cesaretsizliği yüzünden iğreti ad kullanmış, sonraları ise askerlik, hocalık meslekleri, bazı siyasi sebepler, aynı gazete ve dergide, hatta aynı sayısında pek çok, birden çok eserlerinin neşri, bazı yazılarının edebî bakımdan sahası dışında oluşu, maddi hayatını sürdürebilmek için çok yazıp neşretmek zorunda kalması dolayısıyla asıl adını gizlemek ihtiyacını duymuştur (Tansel 783/31).

Ömer Seyfettin’in bilinen müstear isimleri şunlardır: Ayas, Ayın (ع), Ayın Ha (ع, ح), Ayın Kef (ع, ك), Ayın Sin (ع, س), Camsap, C., C. Nazmi, Ç. Kemâl, Feridun, F. Nezihi, Ömer Tarhan, Ö (ع), Seyfettin, Perviz, Süheyl Feridun, Şit, Tarhan, Tekin, ?, ?? (Eken 29, 30; Huyugüzel 496; Polat, *Külliyatına Girmemiş Yazılarıyla* 11-12; Tansel 772/20 – 783/31). Bu çalışmada, hem daha önce Nâzım Hikmet Polat tarafından dikkat çekilen ve Ömer Seyfettin’e ait olan “Hüsnü Feridun” müstearı hem de gün yüzüne çıkmamış üç metni ortaya koyulacaktır.

Ömer Seyfettin Külliyatına Girmemiş Üç Yeni Metin

Musavver Terakki'nin 6. senesinde Hüsnü Feridun müstearıyla yayımlanan üç metin; “Şiir ve Edebiyatta İstidat”, “Sahaif-i Garam” ve “Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri” başlıklarını taşımaktadır.

Bunlardan ilki, Ömer Seyfettin’e aidiyeti kesin olan ve daha önce Nâzım Hikmet Polat’ın *Ömer Seyfettin-Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)* adlı çalışması (130-31) ile Hülya Argunşah’ın *Ömer Seyfettin-Makaleler* adlı çalışmasında (45-47) dikkat çektikleri, ilk kısımları Ömer Seyfettin külliyatı içerisinde bulunan “Şiir ve Edebiyatta İstidat” adlı makaledir. “Şiir ve Edebiyatta İstidat” başlıklı bu yazının ilk kısmı, *Musavver Terakki*’de yayımlanmadan yedi gün önce *Musavver Fen ve Edep* adlı süreli yayının 210. sayısında ve yine *Musavver Terakki*’de yayımlanmadan altı gün önce *İrtika*’nın 239. sayısında yayımlanmıştır. *Musavver Fen ve Edep* ile *İrtika*’da yayımlanan yazının ilk kısmı, Ömer Seyfettin külliyatında kendisine yer bulurken (Polat, *Ömer Seyfettin* 130-31; Argunşah 45-47) yazının devamı niteliğindeki ikinci kısmına mezkûr süreli yayınlarda rastlanmamıştır. *Şiir ve Edebiyatta İstidat* makalesinin ikinci kısmına *Musavver Terakki*’de tesadüf edilmiştir. Nâzım Hikmet Polat’ın yapmış olduğu bir çalışmada geçen “Ona aidiyeti kesin olan ‘Feridun’ adıyla yayımlanan bir yazısına başka bir dergide

Hüsnü Feridun imzasıyla ve iki bölüm hâlinde rastladık.” şeklindeki ifade-sinde çalışmamıza konu olan Ömer Seyfettin’in *Musavver Terakki*’deki yazısına atıfta bulunduğu anlaşılmaktadır (29). Bu yazının daha önce *Musavver Fen ve Edep ve İrtika*’da yayımlanan ilk kısmı, *Musavver Terakki*’nin 30. sayısında (Hüsnü Feridun 235-236) yer alırken devamı olan ikinci kısmı ise der-ginin 31. sayısında (Hüsnü Feridun 242-243) okuyucuya sunulmuştur. *Musavver Fen ve Edep* ile *İrtika*’da yayımlanan bu yazıda “Feridun” müstearı kullanılırken *Musavver Terakki*’de “Hüsnü Feridun” müstearı kullanılmıştır. Makalenin son cümlesi olan “Tetkiki uzun düşeceğinden şimdilik geçelim.” (Hüsnü Feridun 243) sözü ise “Şiir ve Edebiyatta İstidat” adlı makalenin üçüncü bir kısmının olabileceğine işaret etmektedir, ancak *Musavver Terakki* içerisinde bu yazının devamına rastlanmamıştır. Aynı dönemde çıkartılmış sü-reli yayınlar tarandığında böyle bir devam yazısına rastlamak mümkün ola-bilir.

“Sahaif-i Garam” adıyla yayımlanan diğer metin, iki parça olarak yer verilen mensur şiidir. *Musavver Terakki*’nin 6. senesinde yer alan bu mensur şiir (Hüsnü Feridun 234, 242), üslup ve tema bakımından Ömer Seyfettin’in ilk mensurelerini hatırlatmaktadır. Zikredilen mensure, 30 ve 31. sayılarda yer alırken metnin başlığının altında “3” ve “4” ibareleri yer almaktadır. Bu ibarelerden anlaşılacağı üzere *Musavver Terakki*’nin 6. senesi içerisinde “Sahaif-i Garam”ın üçüncü ve dördüncü parçaları yer almaktadır. Mensurenin üçüncü parçadan başlamayacağı düşünülürse birinci ve ikinci parçasının bulunması da muhtemeldir, ancak *Musavver Terakki*’nin 6. senesi içerisinde böyle bir durumla karşılaşılmasıdır. Aynı dönem içerisinde yayımlanan süreli yayınlar incelendiğinde bu mensur şiirin ilk parçalarına rastlamak mümkündür.

Tahir Alangu, Ömer Seyfettin’in 1900-1902 yılları arasında yayımlanmış 13 manzumesinden hareketle onun hem dil hem de şiir anlayışına dair şu yorumu yapmaktadır: “Edebiyat-ı Cedidecilerden çok fazla etkilendiği açıkça görülmektedir. Ahlar, hicranlı hüznler, inleyen geceler, mahmur terâneler, tatlı yeislerle dolu olan bu şiirlerin, bazı gençlik duygularını ve ilk aşklarını yansıttığı da anlaşılmaktadır” (84). Manzumelerine sirayet eden bu dil ve şiir anlayışının bir izdüşümü olarak ilk mensur şiirlerine de aynı gözle bakmak mümkündür. Ömer Seyfettin, daha lise sıralarındayken Tanzimat sanatçıları ile Servet-i Fünun mensuplarından oldukça etkilenmiştir (Alangu 66). Ömer Seyfettin’in kendi kaleminden çıkan “Lise sıralarında iken hep ‘Rübab’ı okuyordum” (Ünaydın 220) sözleri de bu görüşlerle paralellik göstermektedir. Buna ek olarak yine aynı dönemlerde fazlasıyla etkilendiği isimleri kendisi şöyle sıralamaktadır: Namık Kemal, Recaizade Ekrem, Tevfik Fikret, Halit Ziya, Hüseyin Cahit, Mehmet Rauf (Ünaydın 219-220). Tahir Alangu, Ömer Seyfettin hakkında görüşlerini şu şekilde devam ettirmektedir:

Okuldan ve sonra Harbiye’den çıktuktan sonra, önce İzmir’deki bazı uyamak çevrelerle, sonra da Balkan sınırlarında ihtilâlcî-nasyona-

list komitacılarla, Selânik'teki devrimcilerle, sonunda da Ziya Gökalp'le temas etmeseydi, bir kurmay subay olarak İstanbul'un seçkin aydınları arasında kalsaydı, onu hiç olmazsa 'Edebiyat-ı Cedide'cilerin genç kuşakları, belki de 'Fecr-i Ati'ciler arasında bulacaktık. (66-68).

Bu görüşlere ek olarak Hilmi Yücebaş, “Ömer Seyfettin, bir edebiyat-ı cedide çömezi gibi ‘lûgat paralamak’ âdetine uymuş, külliyatında bulunmayan ve kitaba alınan bazı hikâye, nesir ve şiirlerinde, o zamanın modası gereğince terkipler ve Arapça kelimeler kullanmıştır” (4) demektedir. *Musavver Terakki*'de yer alan mensur şiir de gerek Arapça ve Farsça kelimelerin yoğun olarak kullanılması gerekse de sık sık terkiplere yer vermesiyle Ömer Seyfettin'in ilk mensurelerini hatırlatmaktadır. II. Meşrutiyet'e kadarki süreçte yazdığı mensurelerde daima ferdî konu ve temalar görülürken bunların başında da hiç şüphesiz aşk gelmektedir (Polat, *Şair Ömer Seyfettin* 79). “Neşide-i Garam”, “İcab-ı Sevda” ve “Gözlerin” başlıklarını taşıyan ve daha çok aşk temasının ön planda olduğu ilk mensurelerinin hemen ardından yakın tarihlerde “Sahaif-i Garam” adlı mensuresini yayımlamıştır. Sadece tema ve üslup, bu metnin Ömer Seyfettin'e ait olduğunu bittabi ispat etmez. Ancak “Sahaif-i Garam” başlığıyla kaleme alınan mensur şiirin altında Hüsnü Feridun müstearının bulunması ve yine bu müstearla yazılmış ve Ömer Seyfettin'e ait olduğuna dair kanıtlar içeren “Şiir ve Edebiyatta İstidat” başlıklı yazıyla aynı sayılar içerisinde yer alması, mensur şiirin Ömer Seyfettin'e ait olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Çalışmada değinilecek olan son metin, “Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri” başlığını taşımaktadır. Bu metin de yine *Musavver Terakki*'nin 30. sayısında (Hüsnü Feridun 234-235) yayımlanmıştır. Ömer Seyfettin'in edebî türler dışında da metinleri bulunmaktadır. Bu alanlardan bir tanesi de “terbiye” meselesidir. Resmin terbiye üzerindeki etkilerini tartıştığı ve çeşitli örneklerle desteklediği bu yazısı, Ömer Seyfettin'in *Musavver Terakki*'de yayımlanan bir diğer makalesidir. Tahir Alangu'nun onun için; “Bu sıralarda, onun, hikâyeden çok çeviri ve telif manzumeler ve makaleler yazdığı anlaşılmaktadır” (102) sözlerinden hareketle bu tarihler içerisinde söz edilen makaleyi de onun kaleme aldığı söylenebilir. Mensur şiirde olduğu gibi mezkûr makaleyi de sadece bu gerekçelerle Ömer Seyfettin'e atfetmek yanlış olacaktır. Ancak diğer iki metinde olduğu gibi hem müstear ismin aynı olması hem de metinlerin aynı sayı içerisinde yayımlanması, zikredilen yazının da Ömer Seyfettin'e ait olabileceği düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Çalışma içerisinde temas edilmesi gereken diğer husus, Ömer Seyfettin'in “Şiir ve Edebiyatta İstidat” ve “Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri” makalelerinde atıf yaptığı bilim insanı “Herbert Spencer” adının benzer tarihlerde yayımladığı “Çocuklarımız-1” (Argunşah 101-06; Polat, *Ömer Seyfettin* 170-73), “Jimmastiğe Dair-1” (Argunşah 51-56; Polat, *Ömer Seyfettin* 132-36), “Okumak” (Argunşah 90-94; Polat, *Ömer Seyfettin* 162-64)

ve “Mebus Kimi İntihap Edelim?” (Argunşah 124-30; Polat, *Ömer Seyfettin* 190-94) adlı makalelerinde de görülmesidir. 1903-1908 yılları arasında yayımlanan bu altı makalede “Herbert Spencer” ismine atıf yapılması, Ömer Seyfettin’in bu 5 yıllık süre zarfında mezkûr bilim insanını okuduğu ve onunla ilgili birtakım görüşlere sahip olduğu anlaşılmaktadır.

“Çocuklarımız-1” adlı yazısında Herbert Spencer’in *Terbiye* adlı eserinin bir araya getirilirken yanlış, eksik veya fazla cümlelerle tercüme edildiği ve bu tercümelere de telif süsü verildiğini söyleyen Ömer Seyfettin, bunun acınacak bir durum olduğunu ifade etmektedir (Argunşah 101; Polat, *Ömer Seyfettin* 170). Bir başka yazısı olan “Mebus Kimi İntihap Edelim?” de ise Spencer’in *Essais Politiques* adlı eserinden ve içerisindeki “Le Gouvernement Représentatif” bölümünden bahsedip bu yazıları bilen, okuyan değil, işiten var mıdır? diye okuyuculara seslenmektedir (Argunşah 128; Polat, *Ömer Seyfettin* 193). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Herbert Spencer’in belli başlı eserlerinden haberdar olmakla kalmayıp okuduğunu da yazdığı bu yazılardan belli etmektedir. Ömer Seyfettin’e ait olduğu kesinleşmiş olan “Çocuklarımız-1” (Argunşah 101-06; Polat, *Ömer Seyfettin* 170-173), “Jimnastiğe Dair-1” (Argunşah 51-56; Polat, *Ömer Seyfettin* 132-136), “Okumak” (Argunşah 90-94; Polat, *Ömer Seyfettin* 162-164) ve “Mebus Kimi İntihap Edelim?” (Argunşah 124-30; Polat, *Ömer Seyfettin* 190-94) yazılarındaki gibi aynı tarihlerde *Musavver Terakki*’de yayımlanmış Hüsnü Feridun müstearına ait yazılarda da Herbert Spencer ismine atıfta bulunulması, Hüsnü Feridun müstearının Ömer Seyfettin’e ait olduğuna dair bir başka delil olarak gösterilebilir.

Gerek üç metnin de aynı sayılarda yayımlanması gerek daha önce Ömer Seyfettin’e aidiyeti kesinleşmiş olan “Şiir ve Edebiyatta İstidat” adlı yazının elde olan metni ile daha önce karşılaşılmamış diğer kısmının Hüsnü Feridun müstear ismiyle yayımlanmış olması gerekse mensur şiirin üslup ve tema bakımından Ömer Seyfettin’in ilk mensurelerini hatırlatması yahut “Şiir ve Edebiyatta İstidat” ve “Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri” makalelerinde rastladığımız bilim insanı “Herbert Spencer” adının benzer tarihlerde yayımladığı makalelerinde karşımıza çıkması bu metinlerin Ömer Seyfettin’e ait olduğu izlenimini vermektedir.

Sonuç

İlk olarak 5 Ağustos 1897 tarihinde yayın hayatına başlayan *Musavver Terakki* dergisi, toplamda 11 sene yayın hayatında kalmıştır. Yayın hayatında kaldığı bu süre zarfında kimi zaman yazar ve şairlerin olgunluk dönemi eserlerine sayfalarında yer verirken kimi zaman da yine yazar ve şairlerin ilk kalem tecrübelerine yer vermiştir. Ömer Seyfettin’in ilk gençlik metinlerinden birkaçını *Musavver Terakki*’de yayımladığı, yapılan araştırmalar sırasında görülmüştür.

Bu çalışmada, Ömer Seyfettin'in Hüsnü Feridun imzasıyla yayımladığı üç metnin ona aidiyeti tartışılmış ve gerekli delillerle bu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Ömer Seyfettin'e aidiyeti kesin olan ve külliyatı içerisinde yer alan “Şiir ve Edebiyatta İstidat” başlıklı yazının ilk kısmının aynı zaman diliminde iki farklı süreli yayında yer alması ve hiçbir değişikliğe gidilmeden üç süreli yayında da aynı metnin yer alması düşüncemizi kuvvetlendirmektedir. Bunun dışında “Sahaif-i Garam” adlı mensur şiirin üslup ve tema bakımından Ömer Seyfettin'in ilk mensurelerini hatırlatması veya gençliğinde Edebiyat-ı Cedide mensuplarının etkisinde kalarak kullandığı ağır dilin, sık sık Arapça ve Farsça kelime kullanımı ile metinler içerisinde fazlaca tamlamalara yer vermesi, bu yazıların Ömer Seyfettin'in kaleminden çıktığının önemli göstergeleri olmuştur.

Kıscık ömrüne rağmen Türk edebiyatına sayısız eser kazandıran ve hâlâ tam anlamıyla bir külliyatı oluşturulamayan Ömer Seyfettin'in her geçen gün yeni bir eseri gün yüzüne çıkmakta ve külliyatının oluşturulması adına önemli bir adım atılmaktadır. Bu minvalde kütüphane ve özel koleksiyonların tozlu raflarında bekleyen eski harfli süreli yayınların incelenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Akça, Tuğba. *Musavver Terakki (1-50. Sayılar/Birinci Sene) İnceleme-Seçilmiş Metinler-Dizin*. 2020. Sivas Cumhuriyet Ü, Yüksek lisans tezi.
- Alangu, Tahir. *Ömer Seyfeddin Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. May Yayınları, 1968.
- Argunşah, Hülya (hazırlayan). *Ömer Seyfettin-Makaleler*. Dergâh Yayınları, 2021.
- Ataman, Betül. *Musavver Terakki (İkinci Sene) İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler*. 2021. Sivas Cumhuriyet Ü, Yüksek lisans tezi.
- Avcu, Yakup. *Musavver Terakki (Altıncı Sene) İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler*. 2021. Sivas Cumhuriyet Ü, Yüksek lisans tezi.
- Eken, Cengiz. *Diken Mizah Gazetesi (İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler)*. 2011. Sivas Cumhuriyet Ü, Yüksek lisans tezi.
- Huyugüzel, Ömer Faruk. *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Hüsnü Feridun. “Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri.” *Musavver Terakki*, no. 30, 1903, ss. 234-235.
- Hüsnü Feridun. “Sahaif-i Garam.” *Musavver Terakki*, no. 30, 1903, ss. 234.
- Hüsnü Feridun. “Sahaif-i Garam.” *Musavver Terakki*, no. 31, 1903, ss. 242.
- Hüsnü Feridun. “Şiir ve Edebiyatta İstidat.” *Musavver Terakki*, no. 30, 1903, ss. 235-236.

- Hüsnü Feridun. “Şiir ve Edebiyatta İstidat.” *Musavver Terakki*, no. 31, 1903, ss. 243.
- Polat, Nâzım Hikmet. *Külliyatına Girmemiş Yazularıyla Ömer Seyfettin*. Arma Yayınları, 1998.
- Polat, Nâzım Hikmet. *Şair Ömer Seyfettin Bütün Şiirleriyle*. TDK Yayınları, 2017.
- Polat, Nâzım Hikmet (hazırlayan). *Ömer Seyfettin-Bütün Nesirleri (Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler)*. TDK Yayınları, 2018.
- Polat, Nâzım Hikmet. “Kovit 19’lu Yılda ‘Cambazın Aşkı’.” *Türk Dili Dergisi*, no. 829, 2021, ss. 26-33.
- Tansel, Fevziye Abdullah. “Ömer Seyfettin’in Kullandığı Ad, Mahlas ve Remzler.” *Türk Kültürü*, no. 260, 1968, ss. 772/20 – 783/31.
- Tuna, Serkan. *Musavver Terakki (Beşinci Sene) İnceleme-Tahlili Dizin-Seçilmiş Metinler*. 2021. Sivas Cumhuriyet Ü, Yüksek lisans tezi.
- Tuna, Serkan. “Ömer Seyfettin’in Kayıp Bir Hikâyesi: Cambazın Aşkı”. *TÜBAR*, no. 48, 2021, ss. 189-204.
- Yücebaş, Hilmi. *Ömer Seyfettin Hayatı, Hatıraları, Şiirleri*. A. H. Yaşaroğlu Kâğıtçılık ve Kitapçılık Yayınları, 1960.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Ekler

Ek-1: Metinler

Şiir ve Edebiyatta İstidat

Her meslekte, her şube-i fen ve sanatta fitratın müsaade-i mahsusasından, tevcih-i esbab-ı muvaffakiyetinden, terakki ve tefeyyüze ait teminattan ibaret olan istidad-ı zatınin şiir ve edebiyat üzerinde binnisbe daha ziyade bir kuvveti, nafiz bir nazarı vardır. Şu kadar ki bir kısım erbab-ı kalem (şiir ve edebiyatta istidad-ı zati) lüzum-ı şüurutunu pek vasi bir miyasta telakki ederek âdeta şahsiyet-i sanat, ruh-ı ifade, zübde-i kudret-i şairiyet, sermaye, sermaye-i hırfet olmak üzere kabul ile ifrata mütemayıl bulunuyorlar. Şu vüsat-ı nazariye şiirde tahsil ve talimin ehemmiyet ve elzemiyetini, elzemiyetteki katiyeti, ulum ve fünun-ı muavenenin mertebe-i dahl ve tesirini; verecekleri servet ve meziyeti tenkis edecek lafzın tecemmülâtına, mananın tesir-i nüfuzuna füsün ve icazkârına, sahiriyetine kesr ve noksan getirecek bir hadde varıyor. Şiir ve edebiyatın hassa-i mahsul-i istidad-ı zati olduğu söyleniyor. Bu takdirde küre-i ulum ve fünun üzerinde buka-i şiir ve edebiyat ile bilad-ı saire arasında muhaberat ve münasebat inkıtâa akın bir tenakusa uğruyor. Sanat-ı şiir ve edeb lazıme-i say ve verzişi, kaide-i teavün ve tenasuru âdeta unutuluyor.

Şairiyet vehbî ve fitrî ise de, kesbî ciheti haiz-i vüsat ve ehemmiyettir, tahsil bir vecibe-i esasiyedir. İstidad-ı zati her meslekte, bir tesir-i mühim icra, bir mevcudiyet-i nafize irae eder; vesail-i terakki ve tefeyyüzen olur. Fakat tahsilden istiğna hâsıl edemez, mütesaviyü'l-miktar sermaye ile ticarete şüru eden iki kimseden biri teşebbüsâtında diğlerinden daha muvaffakiyetli çıkar, malumat-ı müktesebesini daha ziyade istifâna vesile olur. Burada sermaye-i maddiye ve ilmiyeye; istidad-ı zati muavenet ederse de onların makamına kaim olamaz. Kezalik aynı istidada malik iki terzinin meydana koyacakları esvabın zarafet ve metaneti akmışe-i mevcuda ve gördükleri talimin mahiyetiyle mütenasiptir. Talim ve malın aynıyet ve mümaseleti hâlinde istidad-ı irae fark eyleyebilir. Maksadım şiir ve edebiyattaki istidad-ı zatiyi terzi arşınıyla ölçüp makasıyla biçmek değil; bir misal-i harici ile mukaddema eylemektir.

Kıymet-i şiir lafız ve manaya aidiyeti itibariyle iki nokta-i nazardan tetkik ve tahlil edildiğinde mükemmeliyetini istidad-ı zati kafil olamaz, lemeasını, me-zayasını, tesirini, tenvirini temin hususunda tahsil katiyyü'l-vücubtur. Elfaza ait meyasın, tahsil ile tecelli eyler; istidad-ı zati bu müktesebatı hüsn-i idare ve istimalde müesserdür. Mesela bir eserde pek çok kelimat-ı arabiye ve farisiyeye tesadüf ederiz ki kailinin bila-tahsil maani-i mevzualarını bilemeyeceği emr-i barizdir. Maani-i elfaz, istidad-ı vehbî ve fitrî neticesi olarak keşif ve teyakkun edilseydi silsile-i lügat ne kadar tenevvü ve tadat ederdi! Pek çok elhasıl elfazın istimalinde zevk ve hisse muvafık surette tertip ve insicamında istidad-ı zatiden istifade olunursa da lügata vukuf, kavaid-i lisanîye ve kavanin-i edebiyeyi ilm-i behemehâl tahsile mütevakkıftır. Manaya ait kıymet ve servete gelince: İyi tasavvur, iyi hissetmek, bedayi-i fitratın, mehasin-i tabiatın ilham edeceği eşar-ı dakikayı gavamızıyla tefehhüm hususunda; terbiye ve tahassül-i hassasiyet ve zevki tenvir eder. Şayan-pesent; takdir ve istihsanı calip inceliklere vesile-i tecelli olur.

Hassasiyet ve zevkin terbiye ve tahsil ile tenevvürü kaidesi o kadar ihatalıdır ki masnuat-ı mensucat ile tabayii tefrik, zevk-i selimi temyiz ve tayin âsândır. Kibar bir zatın makbulü olan zarif bir kumaşa, kaba bir adam, bir köylü adı bir dokumayı tercih eder. Hüsnü meclubiyetin derecesi terbiye ve tahsile göre değişir. Bu tebeddül ve tahavvülün mikyası şiir ve edebiyat üzerinde daha vasidir. Hakayık-ı ilmiye ve fenniye vukuf ve itla, müesser-i bedia-i tabiatı nefaisi icazkâr-ı fitratı bütün incelikleriyle anlayabilmek lazımdır ki, anlatmak mümkün olsun. Hatta İspanya felasifesinden Palma, fenn-i şiir ve edebiyat en büyük hadim-i terakki ve tekemmüldür, diyor.

Nobel mükâfatına isbat-ı liyakat eden İngiliz hakim-i şehîri Spencer ise, itimad-ı kalp, itminan-ı tam ile fen, bir şiirdir hüküm-i felsefisini veriyor. Felsefe nokta-i nazarından fennî, bizatihi şiir olunca şüphesizdir ki şiir de safahat-ı terakki ve tekâmülünün birçok noktasında fen ile hem-rehdir, ondan istifade, iktisab-ı kıymet, istihsal-i feyz eder.

Fennin hissiyat-ı bedayi-perestaneyi, iktidar-ı şairaneyi tenvir ve ihya edeceği muhakkaktır. Hadisat ve meşhudatın, ahval ve vukuatın, manzar-ı tabiyenin, nefai meriye ve mahsusanın temellük eylediği zavabit ve kavaidi bunların dakayık ve gavamızını bütün ruh ve mahiyetini aslına muvafakat ve mutabakat-ı kamilesiyle sütür-ı efham ve beyana çekmek, tesirat-ı ruhiye ve kalbiyeye hayat ve

hareket vermek emrinde fennin hadim-i terakki-i şiir ve edep olması bir hakikat, bir hakikat-ı münevveredir. Muhitimizdeki lâ-yuad-ı bedayiin avam-ı nazarındaki manasıyla. Erbab-ı fen ve ihtisasa raci ilhamat-ı şiiriyesi kabil-i mukayese değildir. Bu noktayı derin bir surette muhakeme ve tetkik eden hakim-i mumaileyhin, fen bizzat bir şiirdir. Sözü şu hükm-i felsefi dahi şahadet eyler ki sanayi-i kelamiyenin kesbi ciheti, fenden istifade ve istifazası büyüktür. Bu da ancak tahsil ile hâsıl olur.

Hüsnü Feridun, Adet 30, Sayfa 235-236.

Şiir ve Edebiyatta İstidat

-2-

Birinci musahabede, terbiye ve tahsilin hassasiyet ve zevkini tenvir ve ihya hissiyat-ı bedayi-perveraneyi alâ edeceğine, şiir ve edebiyatın fenden hisseyab-ı teali olacağını iki hekim zî-fünunun teminat-ı ilmiyesine istinaden söylemiş idim. Bu bâbta daha pek çok senedat-ı kaviyye-i edeb ve hikmet, esbab-ı sübutiye-i fazl ve marifet-i mevcut ise de tadadından sarf-ı nazar ediyorum. Evet, istidad-ı zatinin temin-i mükemmeliyet etmiş tahsil ile tenevvürüne ve abiste olup, vecibe-i tahsil dahi evvela kavaid-i mahsusa-i edebe ait, saniyen aksâ-yı maksad-ı tekemmül olmak üzere, manaya bir nur-ı siyan-ı füsün ve sahiriyetini verebilmek için fenden istifaza cihetini şamdır. Şiir ve edebiyatın [fenden iktisab-ı kıymet, istihsal-i feyz] edeceği hakkındaki mütalaa bi't-tab nazariyat-ı fenniye kavait ve kavanin-i edebiye müdevvinanında elzemiyet-i mütesaviye ile birer fasl-ı mahsus teşkil etsin demek değil; bir kalemin mahsul-i iktidarı olan eser-i fünuna vukuf ve itla sebebiyle karihanın tevessüünden sonra seyelan eder ise daha rakik-i hissiyat, refi'-i hayalat, vesi'-i mazmunlar ile tesirini artıracığı mealindedir. Edebiyatın fenden pek çok müstefit olacağı kaziyesine, ilm-i nebatat fasileleri silsile-i nazma girip, müvellidü'l-ma-i bahtı. Bir eser-i edebiye bir gazele, bir kasideye mevzu olabilsin iddiası hiçbir vakit yoktur. Bununla beraber tekrar edelim ki: Hadaik-i şiir ve edebi ezhar revayih-i nisarinin inkişafında, istikmal-i revnak ve letafetinden (fennî) şua-i şemsin ihyakâr-ı nazar ve tebessümleri kadar müesserdir. Bu hususta fenden beklenen nef' ve faide asar-ı kalemiyede kavaid-i müteallika-i tanzimiye ve tahririyyeye riayet-i lâzimesinin tevlit edeceği ahenk ve intizamdan başka olarak mal ve mefahime hastır. Yani fikre, hisse râci', nezahet ve rikkati kâfil bir terbiye, bir terbiye-i ruhiyenin netayici, semeratı, eser-i muvaffakiyattır. Bu sayede sermaye-i şiir ve edebiyat tezayid, hayalat-ı şairane, âşıkane yazılar da mana iktisab-ı safiyet ve rikkat eyler. Nesim-i seherin letafeti, alaim-i semanın hüsn-i cezbedarı, bir çiçeğin nefaseti... Bütün bedayi yazılarda isimleriyle değil, hakikatleriyle yer bulur. Yani sanayi'-i kelamiye bunlar gibi müesser-i bedia, mülevven camdan geçen ziya; o bî-cesim renk kadar incelikler gösterebilir. Bir takım adilikler zail, muayyebandan addedilecek fıkaret yavaş yavaş gaip olur ve olması da lazım, hatta elzemdir. Geçenlerde bir edibimizin de şikâyetini mucip olan hâlâ kaç, göz bahisleri nedir? Ara sıra nazar-ı teessüfe çarpan "öpeyim, koklayayım, bağrıma basayım, yanıyorum" gibi elfaz-ı sakime ancak avam lisanından sudur edebilecek temenniyattır ki kalem-i edep beyan-ı edebiyat bu gibi metalibin tavan kaili değil, belki kerhen naklidir. Bunlar sahayif-i edebiye de görünmekle edebiyatın karini olmayıp hak duhulü olmayan yere girmiş ihracı muktezi kelimeler, hissiyat-ı nazife ve

latifeye makes olmak şerefine bedel-i suret-i ahirle tavsife, bir vasf-ı adi ile takyide mahkûm olacak sözlerdir.

Hâlbuki afitab-ı safvet ve muhalesatın dürdane-i samimiyet üzerinde le-maa-nessar-ı hakikat ve ciddiyet olduğu vakit işte o zaman bir aşk-ı saf ve masu-mun tecelli-i envarı başlar. Bu hâlde bir nefha, bir sürud içinde, temin-i muhabbette, avazsız bir muhabbeti itirafta, ruhun enin ve nalişinde, bedi' bir nağme-i sevdakârın da o kıymet ve meziyet-i mündemiçtir, irae-i mevcudiyet ede-bilir. Bu dereceden sonra ise artık mikyas-ı hüsn tayini pek olamaz, orası hisse, zevke aittir.

Mesela: Bendeniz bir eseri mütalaadan müteessir olurum. Birçok şeyler hisseder fakat bu aciz kalemimle ihsas edemem. Nitekim birkaç ay mukaddem *Malumat*'ta okumuş olduğum bir neşidedeki naziki-i fikir ve hayal beni müteessir etmiş, hayli düşündürmüştü idi. Bî-teraf bir his ile mütalaadan sonra imzaya baktım ki terbiye ve nezaketine, zekâ ve hüsn-i ahlakına itimaden hakkında pek samimi hürmetler beslediğim bir zatın mahsul-i hame-i irfanı. Fakat ihtisas ve teessürüm bu malumiyetten mukaddemdir. Tetkiki uzun düşüncesinden şimdilik geçelim.

Çemberlitaş: Hüsnü Feridun, Adet 31, Sayfa 242-243.

Sahaif-i Garam

-3-

Bir Nârın Defterinden:

İkinci geceyi yine köy evinde, sahibine aşiyane-i saadet olan bir mektepte imrar ediyorum. İkametime mahsus oda kık derileriyle mefruş, duvarların buğday başakları, kuş tüyleri.. ile tecmilatına itina olunmuş.

Hane halkı habide-i sükûn ve rahat. Ben dere sahilindeki kavak ağaçlarının, ağsan ve evrakını telsîm eden hafif şimal rüzgârının ahenk-i latif ve ruh-nevazını dinler iken kamer şahika-i cebelde gecenin sinesine saklanmak isteyen çamların fevkinde bir hâle-i nurani içinde yükselmeye başladı. Vasat-ı semada batı hareketlerle ilerliyor. Derenin suyu, nazire-i kehkeşan-ı aks ziyâ-yı kamerle parlatıyor, dalların o sath-ı münevvere dökülen sayeleri de başka bir letafet veriyor.

Şimdi bu yerlerde, enmuzec-i bedayi olan bu yerlerde, bâlâlara nekh-i endaz-ı tazarruum. Belde-i cananın, Floransa'nın asumanı, oranın mehtabı, oranın kevakıbı karşısında bir şenaver-i garip hiss-i niyazkârıyla düşünür iken samina, söymeli [...] ! Ruhum, ruh-ı cerihadarım seni yâd eyliyor. Ben de bir hakikati şayan-ı tecbil bir aşkı itiraf ediyorum. Raşedar ellerimi birbirine rabt u ref etmiş nararımı semavata, canib-i ulviyete atf eylemiş olduğum hâlde bî-ihhtiyar söyledim:

Melekler!.. Ben onu seviyorum.

Çemberlitaş: Hüsnü Feridun, Adet 30, Sayfa 234

Sahaif-i Garam

-4-

Bir Nârın Defterinden:

Sahilin köşelerinde siyah ve yosunlu bir taşı kürsü istiğrak-ı ittihaz ederek şu sahaife bugünkü hatıra-i ekdârımı küçük bir fıkrâ ile tahrir için gam ve sükûn içinde düşünüyor, sâminâ! Söymeli melek! İsmi de kalbimle bütün ruhumla tekrar eyliyorum. Manâ-yı nazarımın gizlendiği ufukların sine-i saf ve münevverinde birleşmek isteyen bulutların yeşil, mavi, beyaz bir tayf-ı ihtişamından ibaret manzarı, asumanın pembe nurlu içinde aşağı, denizin sath-ı mevcedârı, İtalya sanayi'-i nefisesine ruh-ı bedayi' nefh eden zî-hayat levhalar... Ressamların endişe-i naklidi, bir fevrcânın ihtizaz tasviri tekellüfâtan tamamen azade... Bu sahne-i mehâsin ve icazkâra şimdi ben... Bir nazra-i ekdâr, bir kalb-i sevda-perver, samimiyet-i aşkıni hazin, melal-âmiz hisleriyle teşdit eyleyen bir ruh-ı cerihadâr, tesir, ira'e ediliyor.

Mademki sende şu muhteşem kıtadasın... Bu evrak ve eşcâra, bu eczâ'-i sinin ve terbiye nazar-ı hürmetle bakar, tebcil ederim.

Sâminâ, söymeli melek! Üzerinde yaşadığın toprakları bile samimi bir his ile seven bu âşığı da sen bir sâniye olsun yâd eyliyor musun?

Hüsnü Feridun, Adet 31, Sayfa 242

Resmin Terbiye-i Fikriyeye Tesiri

Usul-i terbiyeye dair bir risale-i mevkutede mütalaa olduğuna göre İngiltere mekatibinde dershanelerin salon ve duvarlarını renkli resimler ile alat ve edevat-ı fennîye, nebatat ve hayvanat tasaviri, menazır-ı bediayı meşar levhalar ile tezyin etmek son senelerde âdet hükmüne girmiştir. Bu külfetleri ihtiyare, o itiyada katiyet, cereyanına ittirat ve daimiyet vermek için iltizam olunan ihtimam ve itinaya sebep, resmin sanat-ı tersimin terbiye-i fikriye üzerinde gösterdiği tesirden ibaret, hatta terbiye-i ahlakiye ile nüfuzunun anlaşılmasından, bu takdirin bir hakikat, bir hakikat-ı bahire olmak üzere mazhar-ı itimat olmasından münbaistir. Mektep muallim ve müdürleri resmi usul ve vesait-i terbiye miyanında istimal ile dahî-i hikmet-i nesib Spencer'ın bir felsefesinden istifade etmiş zevk-i tecemmülün hiss-i telebbüse takaddümü nazariyesine –müşabebet-i netice itibariyle– imtisal eylemiş oluyorlar. Etfalin tatbikat ve gayetini, netayic-i amelîye ve fevaid-i maddiyesini takdir edemedikleri cihetle indlerinde ehemmiyetten ari bulunan hakayık-ı fennîye, evzîhi ve yabancı kaideleri birden bire tarif ve teşrihe; bir bahsî, bir maddeyi, bir meseleyi izah ve tafsile girişerek daha mukaddeme-i tahsilde etfalin dimağlarına kelal vermemek maksadıyla bu tarik-i tergibkârı iltizam eylemişlerdir. Menazır-ı tabiiye tasaviri ile bir sahilin bütün letafet ve bedayiini, bir tuluun âteşin-i lemeatını, bir gurûbun şaşaa-i ibtisamını bir afakın mükevvenata isar eylediği hüznü, bir dağın güzelliğini, bir baharın muavvec cereyanlar ile güzergâhına verdiği samimi hissini, bir şelalenin terane-i demademiyle saçtığı köpükleri enzar-ı etfale bütün mal ve modasıyla vazetmek, alehusus büyük bir mevkiin kâffe-i nefais ve bedayiini küçük bir levhada cem eylemek saffetiyle etfalin hissine meclubiyet-i hasleti tevsi, hassasiyet ve zevkleri tenvir olunuyor. Üstadane, mahirane yapılmış resimlerde mesleğinin dakayıkına vakıf sanatkâr fırçalarıyla meydana gelen o resimlerde elvanın imtızacı, o imtizaç da mevcud-ı

intizam ve ahenk ile basiret-i etfal-i ülfet eyledikçe beyinlerinde az çok bir maari-fede hâsıl olur. Şu tenevvür-i his ve zevk keyfiyeti her şube-i tahsilde mucib-i istifadedir. Diğer resimler nebatat numuneleri hayvanat tasvirleri, alat ve edevat-ı fennîye modelleri de iptida kıymet ziynetleriyle nazar-ı dikkat şakirdi celbederek kendisinde derse ait bir şevk ve gayret uyandırır.

Vakıa istifade muntazıra resimlerde değil. Usullerine müteallik malumat-tadır. Bu istifade hakikidir. Fakat zevk-i tezyin ve tecemmülün hiss-i telebbüsten mukaddem bulunması zevkiyatın bu kabil-i levazımdan, iktitafı say ve hizmete mütevakkıf menafi-i maddiye ve hakikiyeden evvel olduğuna dâldir. Resimlerle nazar-ı etfali celb, ziynete temayül ve hüsne meclubiyetlerini istifade-i maddiye ve hakikiye temine mukaddeme ittihaz eylemektedir. Mezkûr usul âdetâ gayr-ı müfit bir his ve temasilden, müfit bir zevk ve râğbete kapı açmak, oradan temin-i refah ve saadete medar-ı mesai ve vazaiife, menafi-i hakikiye sahnesine müruru teshil eylemektedir. Resimleri temaşa ile şakirdan-ı mütelezziz ve mahzûz oluyor ve onları seviyorlar. Sevmek... Of, nasıl tarif edeyim. Şu müphemiyet, en mukavemetsiz, kuta malik bulunan şu müphemiyetin doğrudan doğruya kalbe, ruha, hisse hitap eden şu mecburiyetin bir kısmı, bir cüzü, belki bir zerresi o resimlere taalluk etti mi, usulleri hakkında iktisab-ı malumata tahsil-i marifete saik olur resimler terbiye-i ahlakiyeye bile bir tesir-i mühim icra eder.

Çemberlitaş: Hüsnü Feridun, Adet 30, Sayfa 234-235